

BOEKBESPREKINGEN

NATUURBEHEER

MARTIN HERMY, GEERT DE BLUST & MARC SLOOT-MAEKERS, 2004. ARGUS VZW, Natuurpunt VZW & Uitgeverij Davidsfonds, Leuven. 452 pp., gebonden. ISBN 90 5826 266 9 | NUR 410. Prijs € 44,- (exclusief verzendkosten). Te bestellen via winkel@natuurpunt.be (verzendkosten naar Nederland € 16,10). Ook verkrijgbaar via de betere boekhandel.

Al jaren ben ik de trotste bezitter van de eerste uitgave van dit boek dat in 1989 is verschenen. Ik gebruikte het boek als studieboek, maar eigenlijk kon het door de prachtige vormgeving nauwelijks als zodanig gebruikt worden. Desondanks heb ik de eerste uitgave met belangstelling bestudeerd, evenals deze tweede uitgave. De uitvoering is wat soberder, maar de foto's zijn er niet minder om. De inhoud is in grote lijn gelijk gebleven, maar uitgebreid met nieuwe ontwikkelingen. Het boek geeft hiermee, evenals destijds het eerste deel, een brede kijk op het huidige natuurbeleid, natuurbeheer en -ontwikkeling in Vlaanderen. Maar gezien de onderwerpen die behandeld worden, is het zeker ook in Nederland toepasbaar.

Het boek is opgedeeld in drie delen. Het eerste deel beschrijft de ontwikkelingen van het natuurbehoud in Vlaanderen. Hierbij komen zaken aan bod als het begrip natuur, de functies van natuurbehoud, bedreigingen en de doelstellingen van het natuurbeheer. Ook het natuurbeleid komt uitgebreid aan bod. Onder de noemer natuurbeheersproblemen worden de samenhang van natuurgebieden met het omliggend landschap behandeld. De soms wat moeilijk te interpreteren grafieken, misleidende titels en te wetenschappelijk getinte teksten doen in dit hoofdstuk, in tegenstelling tot de rest van het boek, enigszins afbreuk aan de leesbaarheid. Het laatste hoofdstuk behandelt het onderwerp natuurontwikkeling. Het gaat in op de uitgangspunten, de te maken keuzes en enkele praktische zaken, zoals

een opsomming van een aantal veel voorkomende fouten bij de uitvoering van natuurontwikkeling.

Zeer leeswaardig is het tweede deel van het boek. Dit deel beschrijft de verschillende levensgemeenschappen in Vlaanderen, te weten beken en rivieren, moerassen en open water, graslanden en ruigten, heide, kustduinen en bosgebieden. In elk hoofdstuk wordt ingegaan op het ontstaan en de ontwikkeling van deze gemeenschappen, de processen die hierbij een rol spelen (of hebben gespeeld) en het beheer. De levensgemeenschappen en de ervoor komende soorten worden uitgebreid beschreven; een lust om te lezen! Natuurlijk worden niet alle aspecten even uitgebreid besproken, maar praktijkervaringen met natuurbeheer komen in deze teksten rijkelijk aan bod.

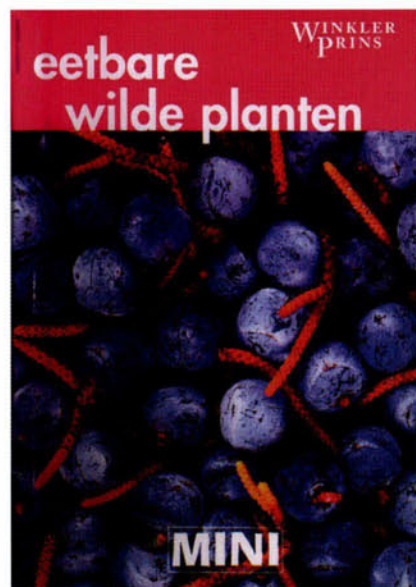
Het derde deel gaat in op de mogelijkheden en beperkingen van extensieve begrazing en de invloed ervan op de biodiversiteit. Hierbij worden de verschillende soorten grazers beschreven die voor natuurbeheer worden ingezet, hun voedsel生态学 en voedselselectiestrategie, enkele praktische aspecten, zoals de keuze van het type grazer en veterinaire zaken. Tot slot wordt in dit deel ingegaan op beheerplanning, -evaluatie en monitoring en de rol van een beheerplan. Door het gehele boek heen worden in intermezzo's zaken verduidelijkt of toegelicht. Voorbeelden zijn onderwerpen als herintroductie, co-existentie of een pleidooi voor een multisoorten-aanpak. Hier en daar onderbreken de intermezzo's de tekst hinderlijk, maar dat is meer een vormgevingskwestie, dan dat het iets afdoet van de inhoud. Tot slot bevat het boek een uitgebreide verklarende woordenlijst. Gelukkig maar want het register is een beetje te kort om alles terug te kunnen vinden.

Natuurbeheer is samengevat een leeswaardig boek, waarin de teksten worden onderbouwd met duidelijke voorbeelden en voorzien van praktische informatie. Het kan het beste worden beschouwd als studieboek en/of naslagwerk. Mede omdat uitgebreid is geput uit recente ervaringen, en zoveel meer ervaring is gebundeld dan in 1998, is deze nieuwe versie opnieuw erg interessant. Het boek wordt met recht het standaardwerk over natuurbeheer en -behoud in Vlaanderen genoemd. Ik kan het boek dan ook van harte aanbevelen voor mensen die actief zijn op het gebied natuurbehoud en -beheer of hierin meer dan gemiddeld in zijn geïnteresseerd.

Guido Verschoor

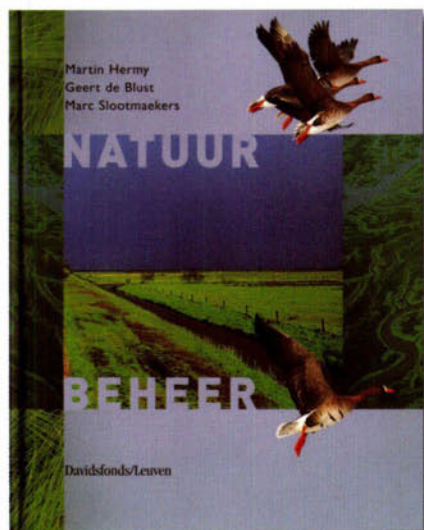
EETBARE WILDE PLANTEN WINKLER PRINS - MINI

RICHARD MABEY 2004. Samenstelling, vertaling en bewerking door redactie Winkler Prins encyclopedie. Uitgeverij Het Spectrum B.V., Utrecht. 237 pagina's. ISBN 90-274-9602-1. Prijs € 7,95 (per deeltje). Verkrijgbaar in de boekhandel.



Als de naam Winkler Prins valt, denken de meeste mensen meteen aan het begrip 'encyclopedie'. Dat Winkler Prins nog steeds bestaat en nog altijd encyclopedieën uitbrengt, is wel het beste bewijs voor het feit dat Nederland iets heeft met het fenomeen encyclopedie. Kennis van de wereld en daarbuiten verandert constant, waardoor encyclopedieën ook moeten meeveranderen. Die veranderingen zetten zich niet alleen voort in de inhoud, ook het formaat is aan verandering onderhevig. En daarom is het niet zo vreemd dat Winkler Prins meegaat in de trend van mini-uitgaven, zoals deze nieuwe serie bewijst. Op mijn bord ligt hier alleen het deeltje over 'eetbare wilde planten'. De serie omvat momenteel al 22 deeltjes, van zeer uiteenlopende aard.

Gevat in een kleurrijke omslag, met een herkenbare fel roze band, behandelt het boekje achtereen: wilde planten, paddestoelen, zeevieren en schelpdieren. Waarom de laatste groep hier is opgenomen is mij een raadsel, want de vlag dekt hier niet de lading. De inleiding op het onderwerp is uiterst beknopt met een 'woord', 'een inleiding' en een stukje over 'Planten en bomen', maar bevat toch een schat aan informatie. De soortbeschrijvingen vormen natuurlijk het leeuwendeel en dat oogt meteen goed. In een zacht kadertje verlucht met een redelijke tekening wordt de algemene verspreiding, groeiplaats, algemene beschrijving en tijd van voorkomen geschetst. Er volgt dan wat losstaande informatie over bijvoorbeeld opvallendheid of eigenaardigheid van een soort, hoewel soms, zoals bij de Zwartmoeskervel, zelfs wordt ingegaan op de geschiedenis en verhaalt dat deze soort door de Romeinen vanuit het Middellandse-Zeegebied als potkruid is meegenomen naar onze contreien. Vast kopjes zijn: 'Oogsten/Plukken' en 'Gebruik'. Het valt soms op dat dit boekje oorspronkelijk door een Engelsman is geschreven: "Paardenbloembladeren



kunnen worden gebruikt op brood met een klein beetje worcestersaus..." Ook de andere genoemde groepen, verderop in het boekje worden met een stukje tekst geïntroduceerd.

Het doel van de auteur is nobel, hij probeert op een onpretentieuze wijze de mens weer dichter bij de natuur te brengen. Door het handzame formaat geef ik dit deeltje zeker een kans. Maar ondanks dat de auteur in de inleiding er op wijst, dat het zeker niet zijn bedoeling is om bij te dragen aan de uitroeiing van wilde planten, vraag ik me wel af in hoeverre het plukken van bepaalde soorten in dit werkje niet de plukkers in aanvaring brengt met de in ons land geldende regels van de Flora- en Faunawet.

Roel Steverink

OPGEWARMD NEDERLAND

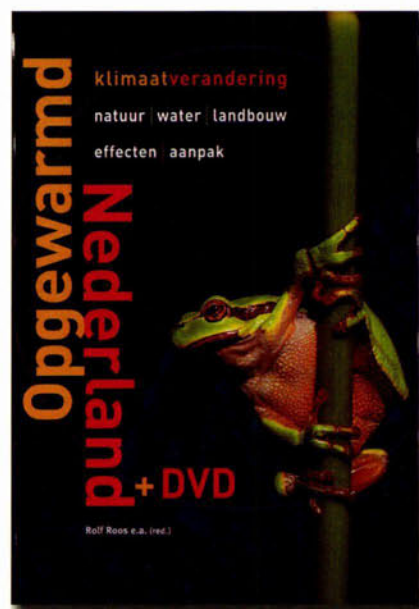
ROOS, R. & S. WOUTENBERG (RED.), 2004. Stichting NatuurMedia, Uitgeverij Jan van Arkel en Stichting Natuur en Milieu, Amsterdam / Utrecht. ISBN: 90 808158 2 9. 224 pagina's. Bestellingen: Uitgeverij Jan van Arkel, A. Numankade 17, 3572 KP Utrecht, telefoon: 030-2731849, fax: 030-2733614, email: i-books@antenna.nl. Het boek is ook verkrijgbaar via de boekhandel. Prijs: € 34,95.

Feit is dat het klimaat verandert. En uiteraard heeft dat zijn repercussies op de flora en de fauna. Inmiddels zijn er diverse publicaties verschenen waarin het effect van het opwarmen van de aarde op tal van soorten wordt beschreven. Nog niet eerder evenwel verscheen er in Nederland een boek waarin een overzicht wordt gepresenteerd van de te verwachten en reeds geconstateerde invloed van die klimaatsveran-

dering op diverse plant- en diergroepen en daarvan afgeleid op ecosystemen.

In enkele inleidende bijdragen worden de tot nu toe geconstateerde veranderingen in mondiaal perspectief geplaatst. Het is immers niet alleen in Nederland waar veranderingen worden geconstateerd, maar er is sprake van een wereldwijd effect dat vooral toegeschreven moet worden aan een door de mens versterkt broeikaseffect. In Nederland zijn het vooral de warmere lentes die invloed hebben op voedselrelaties en voortplanting en die soms voor individuele soorten ingrijpende gevolgen kunnen hebben.

De volgende hoofdstukken zijn gewijd aan de diverse soortgroepen. Een groot aantal specialisten (vooral gerekruteerd uit de PGO's) geven hun visie op de verandering van het klimaat in relatie tot libellen, vlinders, amfibieën en reptielen, vogels enzovoort. Door het aangetrokken vakmanschap ontstaat een actueel en verantwoord beeld van de veranderende flora en fauna. Duidelijk wordt ook dat soortgroepen, vooral met betrekking tot hun mobiliteit en voortplantingsstrategie, geheel verschillend op de klimaatsverandering reageren. Toch is de niet verrassende conclusie dat het vooral de zeldzamere soorten zijn die als eerste dreigen te verdwijnen. In een volgend deel wordt dieper ingegaan op de veranderingen die plaats zullen vinden in ecosystemen, waarbij ook de relatie met de landbouw, de waterhuishouding en de ruimtelijke ordening uitgebreid aan de orde komt. Daarmee wordt ook de brug geslagen naar het beleid dat meer dan ooit aandacht zal moeten hebben voor alle bedreigingen die de Nederlandse samenleving te wachten staan. Het klimaatbeleid zal mondiaal snel moeten worden opgepakt en waarschijnlijk lang moeten worden volgehouden om het naderend ontijt te keren. Dat Nederland, ondanks de



beschreven globalisering van de natuur, hierbij nog een specifiek belang heeft wordt iedereen die dit boek leest al heel snel duidelijk gemaakt. Samenvattend kan ik niet anders zeggen dat het een zeer lezenswaardig boek is dat ik iedereen die hart heeft voor natuur en milieu kan aanbevelen. De bijgeleverde DVD heeft in dit verband een bijzondere meerwaarde, zeker voor het onderwijs, maar zal bij veel kopers ten onrechte in de omslag blijven zitten. Daar kan ook de zeer interessante bijdrage over het landbouwbedrijf van Frits van Beusekom in de Brenne (Fr) niets aan veranderen.

Ton Lenders

RECENT VERSCHENEN

SPARRIUS, L.B., A. APTROOT & C.M. VAN HERK, 2004. Landelijk Meetnet Korstmossen. Inhoudelijke rapportage 2003. 26 pp. BLWG-rapport nr. 3. Bryologische en Lichenologische Werkgroep KNNV (BLWG), Utrecht. ISSN 1571-5108. De rapporten van het BLWG worden verspreid onder belangstellenden en deelnemers aan de excursies, maar kunnen ook worden opgehaald van de internetpagina www.blwg.nl.

Bij het Landelijk Meetnet Korstmossen worden sinds 1999 zeldzame soorten van de Rode lijst gemonitord. Dit derde rapport gaat voor een belangrijk deel in op de monitoring van bedreigde korstmossen op kalkrotsen. De kalkrotsen van Zuid-Limburg vormen een voor Nederland zeer bijzonder leef-

gebied voor lichinen. Sommige Rode lijstsoorten zijn zelfs beperkt tot dit biotoop. Eén van de meest spectaculaire soorten *Psora decipiens*, is helaas uit Nederland verdwenen, maar andere soorten doen het nog uitstekend. Bij de herinrichting van kalkgroeven zou meer rekening gehouden kunnen worden met deze groep van soorten. Mergelwinning betekende een verlies aan biotoop voor korstmossen, maar kan, door een goede herinrichting, ook leiden tot veel nieuwe groeiplaatsen. Tijdens het onderzoek aan de kalkrotsen, zijn onderzoekslocaties bekeken op de Sint-Pietersberg en de Bemelerberg. Hier komen de meest zeldzame soorten voor, waaronder de enige groeiplaats van *Fulgensia fulgens* in Nederland. Het rapport bespreekt kort de gebruikte methode en gaat in op de resultaten van het veldonderzoek in de periode juli 2003 tot en met juni 2004. Naast het onderzoek van de kalkrotsen, worden de soorten gevonden in een rotstuin in Utrecht en enkele stuifzanden besproken.

SILVERTANT, J. & J. DIEDEREN, 2005. Verborgenen geschiedenis. De Sint Pietersberg. Documentaire op DVD. Circa 60 minuten. ISBN 90-805212-4-8. Deze documentaire kan via e-mail jacquo@tele2.nl besteld worden. De prijs bedraagt € 15,-.

Deze DVD bevat een historische beschrijving van de gangenstelsels in de Sint-Pietersberg. Aan de hand van een vijftal thema's wordt een beeld geschetst van de ontstaansgeschiedenis van de onderaardse mergelgroeven tussen de brug van



Ternaaien en Fort Sint Pieter. Er is gekozen voor een mijnbouwhistorische benadering. De volgende vijf thema's worden besproken. De groeve als middeleeuwse industrie. Concessiescheidingen en ontginningsclaims. Het wezen van de middeleeuwse blokkeerder. De